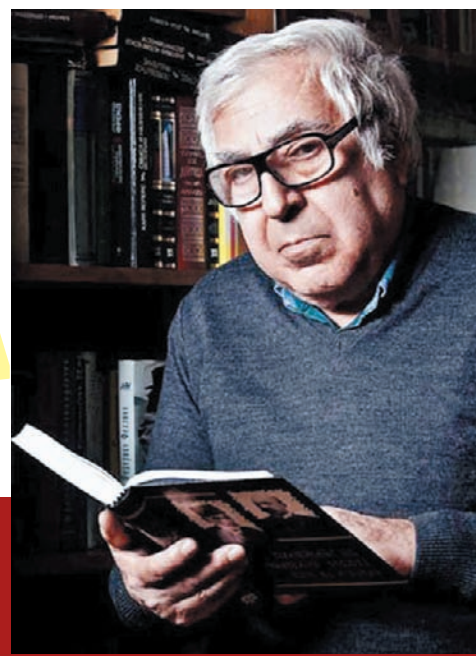

Bəzi insanlar sözə vurğundurlar, onlar üçün hər cümlə, hər ifadə ruhun aynası, zamanın səsidir. Elə söz ustaları var ki, onların qələmi yalnız kağıza yox, həm də qəlblərə iz salır, yazdıqları bütöv bir dövrün və xalqın tarixidir. Hər yazıçının bir dünyası var - bəzən bir sevgi hekayəsi, bəzən şəhərin küskün küçələri, bəzən də illərin yaddaşında ilişib qalmış talelər... Onlar yazdıqları ilə insan ruhuna toxunur, həyatın görünməyən çarlarını üzə çıxarır, oxucunu düşündürməyə, hiss etməyə, yaşamağa vadar edirlər. Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən olan Anar sözü sadəcə yazmayıb, ona ruh verib, onu varlığa çevirib. Onun qələmə aldığı əsərlər dünənlə bu gün və sabah arasında körpü olub. Anar zamanın nəbzini tutan, insan duyğularını ən incə çarları ilə təsvir edən yazıçıdır.

Ədəbiyyatımızın

canlı əfsanəsi

Anar Rzayev 1938-ci il martın 14-də Bakıda Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli simalarından olan yazıçı Rəsul Rzanın və şairə Nigar Rəfibəylinin ailəsində dünyaya göz açıb. Anası tanınmış şairə Nigar Rəfibəyli ədəbiyyat tariximizdə iz qoymuş, incə lirizmi və vətənpərvər ruhlu qələm sahibi idi. Rəfibəyli xalqımızın tarixində mühüm rol oynayan ziyalı və dövlət xadimləri yetirmiş bir nəsilidir. Nigar Rəfibəylinin atası Xudadat bəy Rəfibəyli Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (AXC) ilk səhiyyə naziri, daha sonra isə Gəncə general-qubernatoru olmuşdur. Tibb sahəsi ilə yanaşı, siyasi fəaliyyətlə də məşğul olan Xudadat bəy bolşeviklərin 1920-ci il çevrilişindən sonra həbs edilərək güllələnmişdir.

Atası Rəsul Rza isə Azərbaycan ədəbiyyatında novator poeziyanın yaradıcısı kimi tanınmışdır. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi yeri olan Rəsul Rza Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə rəhbərlik etmişdir.

Anar 1945-ci ildə Bakıdakı 10 illik indiki Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbinə daxil olmuşdur. 1955-ci ildə məktəbi gümüş medalla bitirən Anar Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) filologiya fakültəsində ali təhsil almışdır. Musiqiyə və ədəbiyyata marağı onun dünyagörüşünün formalaşmasında mühüm rol oynasa da, Anar taleyini yalnız ədəbiyyata bağladı. Yazıçı birinci sinifdən onuncu sinfə qədər gələcək həyat yoldaşı Zemfira Səferova ilə birgə təhsil almışdır. Onların məktəb illərində başlayan dostluğu sonradan tale qismətinə çevrilmiş və 1962-ci ildə ailə qurmuşlar. Zemfira xanım Azərbaycan musiqisinin inkişafında böyük rol oynamış tanınmış musiqişünas və pedaqoqdur.

Anarın ədəbi yaradıcılığı 1960-cı illərdən başlayıb. O, Azərbaycan ədəbiyyatına yeni nəfəs gətirən yazıçı kimi realizmlə modernizmi ustalıqla birləşdirən əsərlər yazmışdır. Onun povest və romanları təkcə insan talelərini deyil, bütöv bir döv-

rün ictimai-psixoloji mənzərəsini əks etdirmək baxımından əhəmiyyətlidir. O, "Bayquş gələndə" povesti ilə 1960-cı illərdə ədəbiyyatımızda yeni üslubun təməlini qoydu. Daha sonra "Ağ liman", "Gürcü familiası", "Macal" kimi əsərləri geniş oxucu kütləsinin rəğbətini qazandı. Xüsusilə "Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi" romanı insan talelərinin təsirində və fəlsəfəsində yeni bir mərhələ açdı. Bu roman fərdin azadlığı, sevgi və cəmiyyətin təzyiqləri mövzusunda yazılmışdır. Yazıçının yaradıcılığında insan psixologiyasının dərin qatlarına enmək, cəmiyyətin təkamül prosesini bədii dillə izah etmək kimi xüsusiyyətlər xüsusi yer tutur. Onun "Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi" romanı və digər əsərləri müasir Azərbaycan nəsrinin klassik nümunələrindən sayılır. Bütün bu amillər Anarın həm də milli-mənəvi irsin daşıyıcısı olduğundan xəbər verir. O, Azərbaycan ədəbiyyatını və mədəniyyətini inkişaf etdirmək yolunda əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir.

Bu gün Anarın irsi onun əsərləri ilə yanaşı, həm də Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında öz əksini tapır. O, həm atasının modern ruhlu poeziya ənənəsini, həm də Rəfibəyliyə məharət missiyasını yaşadır. Hələ uşaqlıqdan ədəbiyyatın səhnəsinə düşən Anar böyükdükcə valideynlərinin sənət yolunu layiqincə davam etdirərək Azərbaycan ədəbi mühitinin aparıcı simalarından birinə çevrilib.

Anar hekayə, povest, roman, ssenari, dramaturgiya və publisistika sahələrində dəyərli və bənzərsiz əsərlər yazıb. Onun ədəbiyyata gətirdiyi əsas yeniliklərdən biri müasir insanın psixologiyasına, daxili dünyasına dərin nüfuz etməsi, məişət və ictimai problemləri dərin fəlsəfi çarlarla qələmə almasıdır. Anar ədəbiyyatımızda "əsrin nəbzini tutan yazıçı" kimi tanınır. Onun yazılarında sovet dövründən müstəqillik illərinə qədər cəmiyyətin keçdiyi yol, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, insan taleləri və ictimai problemlər öz əksini tapır.

Anar həm də Azərbaycanın kino və teatr sənətinə böyük töhfələr vermiş dramaturq və ssenaristdir. Onun əsərləri əsasında çəkilən filmlər Azərbaycan kinonun klassik nümunələri sırasına daxildir. "Dantenin yubileyi", "Üzeyir ömrü", "Gün keçdi", "Əlaqə", "Otel otağı" kimi

filmlər onun ssenariləri əsasında lentə alınıb və bu ekran əsərləri bu gün də sevilərək izlənilir. Xüsusilə "Gün keçdi" filmi Azərbaycan kinosunda sevgi və insan psixologiyasını ustalıqla əks etdirən ən təsirli ekran işlərindən hesab olunur. Film cəmiyyətin və fərdin daxili təbəddülatlarını dərin emosional çarlarla təqdim edir. On bədii filmin ("Torpaq. Dəniz. Od. Səma", "Gün keçdi", "Dədə Qoqud" - ilk ikihissəli Azərbaycan filmi, "Dantenin yubileyi", "Üzeyir ömrü", "Ötən ilin son gecəsi", "Qəm pəncərəsi", "İmtahan", "Əlaqə", "Təhminə", "Otel otağı"), bir neçə sənədli və televiziya filminin ("Dəniz", "Qobustan", "Daş saatin səsi", "Qədim Gəncə - Yeni Gəncə", "Bu - Səttar Bəhlulzadədir", "Bu - Cavaddır", "Dindirir əsr bizi", "Evləri köndələn yar") ssenari müəllifidir. "Dantenin yubileyi" filminin, habelə ikihissəli "Üzeyir ömrü" və "Qəm pəncərəsi" filmlərinin quruluşçu-rejissorudur. Görkəmli yazıçı həmçinin Şekspirin "Fırtına", B.Brexlin "Qalileo Qaliley" pyeslərini, A.Blokun, V.Mayakovskinin, S.Yeseninin, B.Pasternakin şeirlərini Azərbaycan dilinə tərcümə edib.

Anar 1991-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədridir və bu müddət ərzində milli ədəbiyyatın dünya səviyyəsində tanınması üçün mühüm işlər görüb. Həmin ildə Azərbaycan Respublikası Ali Soveti Milli Şurasının ilk iclasını aparmışdır. 1995 və 2000-ci illərdə 75 sayılı Göyçay seçki dairəsindən Milli Məclisin deputatı, MM-in mədəniyyət komissiyasının sədri, 1995-ci ildə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Komissiyasının üzvü olmuşdur. Anar 2014-cü ildə Türkiyənin Əskişəhər şəhərində keçirilən VI Türk Dünyası Ədəbiyyat Dərgiləri Konqresinin qərarı ilə Türk Dilində Danışan Ölkələrin Yazarlar Birliyinin ilk başqanı seçilib.

Anar Azərbaycan ədəbiyyatının canlı əfsanələrindən biridir, yaradıcılığı ilə sözün gücünü göstərən, əsərləri ilə cəmiyyətin müxtəlif problemlərinə işıq salıb və ədəbiyyatımızın zənginləşməsinə mühüm töhfələr verib. Yazıçının qələmə aldığı hekayələr, romanlar və ssenarilər təkcə bu günün deyil, gələcək nəsillərin də mənəvi xəzinəsidir.

Çünki böyük yazıçıların əsərləri zamansızdır - onlar daim oxunur, daim öyrənilir və yaşayır...

Ləman TƏHMƏZ,
"Respublika".